

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Þverpólítísk nefnd um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu
b.t. Steinars Kaldal
Umhverfis- og auðlindaráðuneytinu
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Skaftárhreppi, 30. apríl 2019

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi fagna og styðja af heilum hug áform um stofnun Miðhálandisþjóðgarðs, svo sem fram hefur komið í fyrra erindi samtakanna til undirbúningsnefndar.

Samtökin þakka fyrir hið opna samtáð sem viðhaft er við vinnuna og setja hér fram nokkrar ábendingar er varða tillögur nefndarinnar að áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun fyrirhugaðs þjóðgarðs.

Fyrst ber að nefna að orðið „nýting“ kemur alloft fyrir í tillögunni. Eldvötn benda á að allt sem gert er þarf að vera á forsendu náttúrunnar. Vernd hennar verður ætíð að vera undirstaðan; hinn eiginlegi grunnur – og er í eðli sínu nýting. Leggja verður ríka áherslu á það að nýting má ekki undir nokkrum kringumstæðum verða ágeng og þarf ætíð að vera á grundvelli sjálfbærrar þróunar.

Hvað friðlýsingarflokka sem og stýringu ferðamanna viðkemur, benda Eldvötn á það að friðlýst svæði draga í eðli sínu að gesti. Stór áskorun er að halda svo um tauma, að hin miklu verðmæti sem í lítt snortinni náttúru og víðernunum hálandisins felast hnjóti ekki hnekki sökum ágangs. Sýna þarf hinum viðkvæma, hægvoxta öræfagróðri tilhlítandi virðingu, en auk þess er bent á að rannsóknir sýna að verðmæti hálandisins felast, í huga ferðamanna, ekki síst í fámenninu og sterkri upplifun fágætra víðerna. Stýringu gesta á slíku svæði þarf að vanda. Vakin er sérstök athygli á því að aukin þjónusta, t.a.m. sala veitinga, dregur að þjónustusinnaða fjöldaferðamenn, en sá hópur sem sérstaklega sóttist eftir náttúruupplifun bægist þá frá.

Þessu til áréttingar er hér gripið niður í inngang skýrslu dr. Önnu Dóru Sæþórsdóttur, *Ferðamenska á miðhálandi Íslands: Staða og spá um framtíðarhorfur*, sem skrifuð er að beiðni Skipulagsstofnunar, útg. af Land- og ferðamálafræðistofu, Líf- og umhverfisvísindadeild Háskóla Íslands 2012, og er samantakt rannsókna og skýrslna Önnu Dóru áratuginn á undan.

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Til viðbótar við fjölbreytilega og einstæða náttúru á hálendinu felst aðdráttarafl þess í fámenninu og fjarveru hins manngerða. Slík svæði eru fágæt í heimalöndum flestra ferðamanna sem sækja hálendið heim. Undanfarin ár hafa landsmenn sótt æ meira í útivist af ýmsu tagi og er útivist orðin snar þáttur í daglegu lífi fjölda fólks. Aðgangur að óraskaðri náttúru og að geta upplifað víðerni eru hluti af lífsgæðum Íslendinga og verður sífellt mikilvægari í borgarsamfélagi nútímans.

Þegar víðerni verða vinsælir ferðamannastaðir getur mannmergð og röskun á umhverfinu dregið úr þeim eiginleikum sem upphaflega löðuðu að ferðamenn. Með aukinni ásókn ferðamanna í hálendið hefur þurft að byggja upp aðstöðu og bæta innviði en við það dregur úr víðerniseiginleikum og að mati sumra er þeim „spillt“. Til þess að fólk upplifi einveru má þar heldur ekki vera margt fólk. Nú þegar má greina ákveðin hættumerki um að þolmörkum ferðamanna sé náð sums staðar á hálendinu (Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2010a, 2010b). Þetta bendir til þess að standa þurfi öðru vísi að málum en hingað til, skipuleggja svæðið og ferðamennsku á því betur og stýra umferð. Ferðamennska umfram ákveðin mörk getur haft neikvæð áhrif í för með sér. Hin neikvæðu áhrif geta gert það að verkum að svæði missa aðdráttarafl sitt og hvergi er þetta brothættara en einmitt á hálendinu þar sem náttúran er viðkvæm og gert er út á ímynd hins „óspillta“. Því getur verið erfitt að viðhalda eiginleikum hálendisins á sama tíma og ásókn ferðamanna í þau eykst.

Að þessu sögðu skora Eldvötn á undirbúningsnefnd um stofnun Miðhálandisþjóðgarðs og aðra hlutaðeigandi, að leita samstarfs við færustu sérfræðinga, innlenda sem erlenda, við gerð áætlunar um stýringu ferðamanna um þjóðgarðinn. Meðal þess sem samtökin telja að huga þurfi að eru möguleikar á fjöldatakmörkunum og leiðir að þeim.

Þessu ekki óskýlt er einnig á það bent hvað aðgengi varðar, að malarvegir og óbrúaðar ár eru ekki aðeins hluti eftirsóknarverðrar, fágætrar upplifunar, heldur einnig leið til stýringar ferðamanna og þannig náttúruvernd í sjálfu sér. Varað er við því að gera vegi um Miðhálandisþjóðgarð fólksbílafæra með þeim umferðarpunga og mannmergð sem fylgir, en nýta heldur atvinnutækifærið sem í því felst að bjóða upp á skipulagðar gæðaferðir um svæðið. Bent er á að í Bandaríkjunum eru dæmi um að farið sé að taka malbik af vegum í þjóðgördum til að skapa „trekt“ inn á svæði. Meginþema, í takt við það sem hér að framan hefur verið sagt, verður að vera að halda hálendinu lágstemmdu, enda er slíkt í takt við gildandi landsskipulagsstefnu.

Eldvötn benda einnig á hið mikilvæga starf sem landverðir sinna við umsjón friðlýstra svæða, m.a. við upplýsingagjöf til gesta og þannig um leið stýringu þeirra. Samtökin leggja áherslu á að fjöldi starfandi landvarða í Miðhálandisþjóðgarði þarf að vera viðundandi, sem og starfsaðstaða þeirra.

Hvað samráð varðar, benda Eldvötn á að til að fyrirbyggja árekstra væri ráð að skilgreina verklag strax við upphaf þess, þ.e. hvað ætlunin er að fá út úr samráði og hver meðferð niðurstaðna þess er ætlað að verða.

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Horft verði til leiðbeininga Alþjóða náttúruverndarsamtakanna, IUCN, hvað umfang, skipulag og framgang samráðs varðar. Hin almenna regla er að því meira og opnara sem samráð og samtal er, því líklegri verði sátt. Áherslan í drögum undirbúningsnefndar, sem hér eru til umsagnar, á merki samráðsaðila á forsíðu stjórnunar- og verndaráætlunar þykir samtökunum nokkurri furðu sæta; þunginn ætti að vera á innihald og gæði samráðsins.

Eldvötn taka undir það sjónarmið sem fram kemur í drögnum, að atvinnustefna ætti að vera hluti stjórnunar- og verndaráætlunar. Þá ætti, að mati samtakanna, að stefna að því að hafa alla þá áætlun tilbúna áður en starfsemi Miðhálandisþjóðgarðs hefst.

Eins taka samtökin undir það sjónarmið að fulltrúar sveitarstjórna í svæðisráðum þjóðgarðsins séu kjörnir fulltrúar. Verklag við skipun fulltrúa félagasamtaka þarf einnig að vera skýr, sem og gildistími þeirra og jafnvel jafnvel hámarks setutími.

Í drögnum kemur fram að endurskoða skuli stjórnunar- og verndaráætlunina eftir því sem tilefni er til. Eldvötn benda á að hámarkstíma á milli endurskoðana þarf að tiltaka.

Að lokum senda Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi góðar kveðjur til hinnar þverpólítísku nefndar, með von og ósk um að Miðhálandisþjóðgarður megi verða að veruleika innan tíðar.

F. h. Eldvatna – samtaka um náttúruvernd í Skafárhreppi

Ingibjörg Eiríksdóttir
formaður

netf. eldvotn@gmail.com